

✓ طرح سامان بخشی اقدامی در جهت هدایت و مدیریت وضعیت تولید کتاب‌های آموزشی است و می‌تواند، مشکلات حوزه‌ی نشر کتاب‌های آموزشی را شناسایی و برای رفع آن‌ها، تمامی عوامل تأثیرگذار را به مشارکت دعوت کند.

کتاب‌های آموزشی در مسیر سامان بخشی قلاش شش‌سال شش‌سال

آموزشی رشد
کتابهای
جستجو
پنجمین

سید امیر رون

اشاره

وضعیت نشر کتاب‌های آموزشی تا قبل از سال ۱۳۷۹، به لحاظ بی‌توجهی به اصول علمی، آموزشی و تربیتی در تألیف و تصویرگری و چاپ این نوع کتاب‌ها، و هم‌سویی ناچیز با هدف‌های برنامه‌های آموزشی و درسی، موجب بروز انتقاداتی از سوی اولیا و دانش‌آموزان، معلمان رسانه‌های جمعی، مدیران و متخصصان آموزشی و تربیتی شد. این مطلب دست‌اندرکاران «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» را بر آن داشت که در این زمینه چاره‌اندیشی کنند. سازمان، با توجه به رسالت خطیر خود در هدایت و سمت‌دهی به بازار نشر کتاب‌های آموزشی، تصمیم گرفت «طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی» را به تصویب رسانده و به اجرا درآورد.

انجام این امر خطیر را برعهده گرفت و به منظور نیل به مقاصد فوق، این اقدامات را در فاصله سال‌های ۷۹-۸۴ انجام داد:

۱. تشکیل شورای سیاست‌گذاری و نظارت با حضور نمایندگان معاونت‌های ذی‌ربط وزارت آموزش و پرورش و اتحادیه‌ی ناشران و صاحب‌نظران حوزه‌ی نشر؛ به طوری که تاکنون بیش از ۳۴ جلسه داشته است.

۲. تشکیل دبیرخانه، کمیته‌ها و تیم‌های کارشناسی حوزه‌های آموزشی (۴۷ گرایش اصلی) به تفکیک دوره‌های تحصیلی سه‌گانه، به منظور بررسی میزان انطباق کتاب‌های آموزشی با معیارها و استانداردهای مطلوب.

۳. برگزاری جشنواره‌های کتاب‌های آموزشی رشد با هدف کلی تشویق، حمایت و پشتیبانی از فعالیت پدیدآورندگان که در جهت هدف‌ها و نیازهای آموزشی و درسی آموزش و پرورش فعالیت می‌کنند؛ به طوری که تاکنون پنج دوره از آن به ترتیب در سال‌های ۱۳۷۹ (دوره‌ی آموزش ابتدایی)، ۱۳۸۰ (دوره‌ی آموزش راهنمایی تحصیلی)، ۱۳۸۱ (دوره‌ی آموزش متوسطه نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش و پیش‌دانشگاهی)، ۱۳۸۳ (دوره‌های آموزش ابتدایی و آموزش راهنمایی تحصیلی) و ۱۳۸۴ (دوره‌ی آموزش متوسطه نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش و پیش‌دانشگاهی) برگزار شده است.

۴. اعلام استانداردها، معیارها و

«طرح سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی»

از سال ۱۳۷۹ با هدف دستیابی به مقاصدی که در ادامه خواهد آمد به اجرا گذاشته شد:

۱. سیاست‌گذاری و هدایت تولید کتاب‌های آموزشی مرتبط با برنامه‌های آموزشی و درسی؛

۲. نظارت، ارزیابی و بررسی علمی کتاب‌های آموزشی؛

۳. حمایت از ناشران، نویسندگان و معلمان، و تشویق آنان به تولید کتاب‌های آموزشی مفید و مناسب براساس برنامه‌های آموزشی و درسی.

«دفتر انتشارات کمک‌آموزشی» از سوی ریاست وقت سازمان پژوهش، مسؤلیت

ویژگی‌های تولید کتاب‌های آموزشی و نیازها و توصیه‌های آموزش و پرورش به ناشران و پدیدآورندگان، در قالب نشریات و مجموعه راهنماهای موضوعی تولید کتاب‌های آموزشی. در این مدت، دو سند اساسی در حوزه‌های ادبیات فارسی و علوم تجربی، پنج شماره بیانیه‌ی هیأت داوران جشنواره‌ها و ۲۳ شماره‌ی دیگر با عنوان «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی» در حوزه‌های آموزشی خاص چاپ و توزیع شده است.

۵. انتشار سلسله نشریات «کتابنامه‌های رشد»، با هدف معرفی و ارائه‌ی فهرست توصیفی کتاب‌های آموزشی مناسب و مرتبط با محتوای برنامه‌ی آموزشی و درسی، به دانش‌آموزان و معلمان سراسر کشور. تاکنون ۲۱ شماره کتابنامه رشد مربوط به دوره‌های تحصیلی ابتدایی (۷ شماره)، راهنمایی (۶ شماره)، متوسطه نظری (۴ شماره) و فنی و حرفه‌ای و کاردانش (۴ شماره) تهیه شده است.

۶. انتشار ۱۳ شماره‌ی فصل‌نامه‌ی «جوانه» با محتوای آموزشی، تحلیلی و پژوهشی با هدف اطلاع‌رسانی، اشاعه‌ی فرهنگ ارائه‌ی یافته‌های علمی و ایده‌های نو، تبادل نظر و تجربه‌ی بین صاحب‌نظران، نویسندگان، برنامه‌ریزان و ناشران در زمینه‌ی مباحث مربوط به فرایند تولید کتاب‌های آموزشی مناسب.

۷. معرفی آثار برگزیده‌ی ناشران و کتاب‌های آموزشی مناسب و مرتبط با برنامه‌های آموزشی و درسی دوره‌های

سه‌گانه‌ی وزارت آموزش و پرورش، مورد نیاز دانش‌آموزان، اولیای آنان، معلمان و کارشناسان آموزشی در پایان کتاب‌های درسی.

۸. برنامه‌ریزی و طراحی وب‌سایت اطلاع‌رسانی «سامان‌کتاب» (www.samanketab.com)، توسط دبیرخانه‌ی سامان‌بخشی، به منظور پیام‌رسانی به‌روز و ایجاد ارتباط بهتر و دوسویه با گروه‌های مخاطب و نهادهای ذی‌نفع.

۹. طراحی، تهیه، اعتباربخشی و تکثیر (که در اختیار مخاطبان سراسر کشور قرار

گرفت)،

معرفی توصیفی حدود ۴۶۰۰ کتاب آموزشی مناسب،

ویژه‌ی دوره‌های تحصیلی سه‌گانه، تحت دو لوح فشرده (cd)

در دو مرحله به منظور اطلاع‌رسانی و پشتیبانی از کتاب‌های آموزشی مناسب و مرتبط با برنامه‌های درسی و همچنین ارتقای دانش، معلومات و گسترش محیط یادگیری دانش‌آموزان.

۱۰. برگزاری بیش‌تر از ۱۰ میزگرد علمی و کاربردی و نشست هم‌اندیشی بهبود کیفیت تولید کتاب‌های آموزشی با حضور ناشران و نویسندگان کتاب‌های آموزشی و کارشناسان برنامه‌ی آموزشی و درسی.

نتایج کلی اجرای طرح سامان بخشی کتاب‌های آموزشی

اجرای این طرح با وجود برخی کاستی‌ها، پیامدهای مثبتی داشت که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. روشن شدن آسیب‌ها، تنگناها و کاستی‌ها در حوزه‌ی تدوین کتاب‌های آموزشی از جمله:

۱-۱. از بین کتاب‌های آموزشی که در شش سال اخیر وارد بازار شده‌اند، حدود یک سوم آن‌ها از استانداردهای مطلوب آموزشی برخوردارند.

۱-۲. بیش‌ترین کتاب‌های تولید

شده، کتاب‌های کار و تمرین و تست‌های چندگزینه‌ای هستند. نظام نمره‌گرایی، وجود کنکور و المپیادهای متعدد و اغراق‌آمیز، و کوشش برای قبولی در آن‌ها، عامل اصلی گرایش تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان به این کتاب‌هاست.

۱-۳. در برخی از حوزه‌های آموزشی مانند علوم تجربی، اجتماعی و جغرافیا، غلبه با کتاب‌های ترجمه‌ای است تا تألیفی. در ترجمه‌ی این کتاب‌ها، گاه از واژگانی استفاده شده است که با سطح سنی فراگیر متناسب نیستند.

۱-۴. کمبود کتاب آموزشی برای معلم و یا دانش‌آموز در برخی حوزه‌ها مانند علوم اجتماعی، زبان‌آموزی، تربیت دینی، تربیت بدنی و ادبیات، و نیز آموزش فیزیک، شیمی، ریاضی، زیست‌شناسی، عمران، کشاورزی، ساختمان، علوم دریایی و فنی حرفه‌ای کاملاً چشمگیر است.

۱-۵. در برخی از کتاب‌های آموزشی، از زبان نامناسب و دور از فهم دانش‌آموز استفاده شده است. در حالی که در کتاب آموزشی باید از نثری ساده، روان و متناسب با خزانگی و واژگان فراگیران استفاده شود.

۲. روشن شدن ضرورت استانداردسازی کتاب‌های آموزشی و ضابطه‌مند شدن تولید این کتاب‌ها، به طوری که در حال حاضر، یک سوم از کتاب‌های بازار به استانداردهای مورد نظر نزدیک شده‌اند.

۳. شناسایی کتاب‌های آموزشی مطلوب برای معرفی به مدرسه‌ها،

ترویج
معیارها و
استانداردهای
تدوین کتاب‌های
آموزشی، ارتقای کیفیت
تولید کتاب‌های آموزشی،
هماهنگ کردن فعالیت‌های پراکنده در
حوزه‌ی تدوین و نشر کتاب‌های
آموزشی، قدردانی از مؤلفان و
ناشران برجسته و تأثیر
مثبت و مؤثر در
فعالیت‌های

خانواده‌ها، دانش‌آموزان، معلمان و حتی سایر ناشران باعث شده است، اکثر آن‌ها علاقه‌مندی خود را به آشنا شدن با ضابطه‌ها، استفاده کردن و از آن‌ها، و شرکت در کارگاه‌های آموزشی مربوطه اظهار کنند.

۴. تولید سلسله‌ای از اسناد درخصوص ضوابط تولید کتاب‌های آموزشی، در قالب نشریات قطع پالتویی، بیانیه‌ها و فصل‌نامه‌ی تخصصی جوانه که مورد استقبال ناشران، مؤلفان، مدیران، معلمان، انجمن‌های علمی و فرهنگی و مؤسسه‌ها قرار گرفتند. در واقع، تولید این اسناد به میزان زیادی به ایجاد و توسعه‌ی ادبیات لازم برای ضابطه‌مند کردن کتاب‌های آموزشی و تاحدی روشن شدن ابهامات درخصوص تعریف از کتاب‌های آموزشی، هدف‌ها و ویژگی‌های انواع آن‌ها کمک کرد؛ اگرچه هنوز نیازمند پیمودن راهی طولانی هستیم.

از فرایند برگزاری جشنواره‌های رشد در هر سال ارزشیابی جامعی صورت گرفته است، به طوری که نتایج آن به صورت گزارش‌های جداگانه از سوی دفتر انتشارات کمک‌آموزشی منتشر شده است. مهم‌ترین نتایج این نظرسنجی‌ها به این قرار هستند:

■ به صورت میانگین، ۷۵ درصد از پاسخگویان، کیفیت اجرای برنامه‌ها را در سطح خوب و خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند و برگزاری آن را برای رسیدن به مقاصد که در ادامه خواهد آمد، موفق دانسته‌اند:

آنان، و اظهار تمایل ناشران به ارائه‌ی آثار خود در جشنواره.

■ به طور کلی، رشد ۲۵ درصدی تولید کتاب‌های آموزشی مناسب در بازار نشر، نشان از ایجاد زمینه، درخصوص تولید کتاب‌های آموزشی متناسب با معیارها و استانداردهای برنامه‌های درسی دارد و به تبع آن، ناشران کتاب‌های آموزشی در کشور، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی را به عنوان مرجع و متولی آن به رسمیت شناخته‌اند.